

KRÁL, Pavel: Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650. České Budějovice 2002.

- Jedná se o edici testamentů neboli *kšaftů, poslední vůle, posledního pořízení, poručení*, jak se označují závěti v dobové terminologii.
- Česká šlechta v období 1550 až 1650 v období velkých společenských, náboženských, politických změn.
- Výběrová edice: na každý rok je vybrán jeden testament: 43 vyšší šlechty, 58 rytířů; 35 žen, 66 mužů
- Na testamenty se dá nahlížet jako na ego dokumenty, krom hospodářských a majetko-právních údajů obsahují mnoho osobních informací o sepisovateli.
- Vhodný materiál pro dějiny každodennosti, mentalit, hist. antropologie, kulturních dějin (zejména v otázkách ohledně smrti), genderových studií, aj.
- Kniha je rozdělena na kriticko-analytickou část a na samotnou edici, prameny mají regesta a poznámkový aparát

Možnosti zachování pramenů

- 1) Originály – zejména v rodinných archivech, fond *Cizí rody* a jiné fondy jednotlivých rodů
- 2) Opis v zemských deskách – desky trhové do roku 1653
- 3) Úředně ověřené výpisy z desek – vyhotovené na žádost šlechticů, odkazují se na zápis v deskách
- 4) Koncepty – přípravné materiály k sepsání, často nepotvrzené, obsahují myšlenkové pochody autora

Proces sepsání listiny

- Původně potřeboval šlechtic tzv. *mocný list*, povolení od královského úřadu k sepsání závěti
- Sepsaná závěť se poté stvrzovala v úřadě zemském a přepsala se do desek
- Obnovené zřízení zemské roku 1627 povinnost mocného listu ruší a podrobně definuje a unifikuje proces sepisování
- Upřesňuje okolnosti sepsání, požadavky svědků, pečeti, požadavek sepsání listiny *za zdravého rozumu a paměti dobré*, možnosti zrušení kšaftu, obhájení důvodů v případě vydědění, uložení poslední vůle rodinnému příslušníku, výjimečné případy (válka či morová epidemie, kdy bylo možno sepsat kšaft bez úředního stvrzení s platností jednoho roku), poplatky za zřízení závěti (celkově v rozsahu od 200 až 550 grošů českých, což byl často důvod, proč mnoho šlechticů své kšafy nikdy právně nestvrdili)

Obsahová stránka závěti

- Tradičně ustálená forma obdobně jako u listin (invokace, intitulace, promulgace... - neustálené pořadí)
- Obdobný přístup kritiky jako u listin, s tím že testament prozrazuje mnohé o autorově vztahu ke smrti

Základní témata historického bádání využívajícího testamenty

- 1) Genealogie, rodina a biografie – odhaluje vztahy mezi členy rodu, stejně jako vztahy mezi rody
- 2) Životní cykly a přechodové rituály – asi nejvíce *vytěžitelná* stránka testamentů, mnoho osobních údajů ze života, od narození, výchovu, kavalírské cesty, trávení volného času, svatby, požadavky na pohřeb. Problematice je v první části knihy věnována samostatná kapitola.
- 3) Náhled do mentalit šlechty
- 4) Právní dějiny, právní povědomí testátorů – se sepsání často pomáhala osoba právně vzdělaná
- 5) Vývoj pozemkového vlastnictví a finančního hospodaření šlechty, náhled do šlechtické ekonomiky
- 6) Hmotná kultura a topografie šlechtických sídel, zámecké přestavby – citový vztah šlechtice k majetku
- 7) Páni a přátelé – odhalují neoficiální vazby kontaktů a přátel
- 8) Personální struktura šlechtického dvora
- 9) Fundace církevních a charitativních organizací – časté odkázání finanční částky kostelům

Sepsání testamentu šlechtici považovali za soulad s křesťanským učením *o dobré smrti*. Té se zpravidla báli, především z důvodu její nepředvídatelnosti a nečekanosti, což je k sepsání listiny dohánělo. Taktéž se obávali toho, jako bude naloženo s jejich statky na zemi, často žádali i postihy za nedodržení požadavků. Přes vědomí vlastních hříchu se obavy z posmrtného osudu duše neobjevovaly, o očistci či pekle se v dokumentech vůbec nezmiňují.

Zajímavou oblastí je taktéž porovnání listin sepsaných ženami. Zatímco muži se většinou odkazují ke svému rodu a k bohu, ženy se odkazovaly k zesnulým manželům. Ženy taktéž odkazovali více majetku dcerám než mužům.